

Witold Mańczak **(12 VIII 1924–12 I 2016)**

Profesor Witold Mańczak urodził się 12 sierpnia 1924 r. w Sosnowcu, gdzie w 1945 r. zdał eksternistycznie maturę, a następnie rozpoczął w Krakowie studia najpierw w Akademii Handlowej, a później na Uniwersytecie Jagiellońskim, zakończone w 1948 r. magisterium z filologii romańskiej. W 1950 r. obronił rozprawę doktorską, a w 1954 został zastępcą profesora, w 1957 – docentem, w 1971 – profesorem nadzwyczajnym, a w 1982 – zwyczajnym. W latach 1970–1974 był dyrektorem Instytutu Filologii Romańskiej UJ. W 1992 r. został powołany na członka czynnego PAU. W 1994 r. przeszedł na emeryturę; zmarł w Krakowie 12 stycznia 2016 r.

Od czasu ukończenia studiów do ostatnich chwil życia niezwykle intensywnie pracował naukowo w dziedzinie językoznawstwa romańskiego, polskiego, słowiańskiego, indoeuropejskiego i ogólnego. Uczestniczył w licznych konferencjach i kongresach międzynarodowych. Jego bibliografia liczy ponad 950 publikacji, w tym 24 pozycje książkowe, m.in. *Gramatyka francuska* (1960), *Polska fonetyka i morfologia historyczna* (1965), *Le développement phonétique des langues romanes et la fréquence* (1969), *Le latin classique, langue romane commune* (1977), *Praojczyzna Słowian* (1981), *Frequenzbedingter unregelmässiger Lautwandel in den germanischen Sprachen* (1987), *La classification des langues romanes* (1991), *Problemy językoznawstwa ogólnego* (1996), *O pochodzeniu i dialekcie Kaszubów* (2002), *Linguistique générale et linguistique indo-européenne* (2008).

Był autorem licznych gramatyk opisowych i historycznych języków romańskich, a także ich całościowej charakterystyki. Zajmował się problemami praojczyzny ludów słowiańskich, germańskich oraz indoeuropejskich.

Liczne prace poświęcił językoznawstwu ogólnemu i metodologii badań lingwistycznych, w tym kryterium prawdy w językoznawstwie. Stworzył własną metodologię, którą stosował w swoich badaniach na różnych poziomach języka, głównie w fonetyce, fonologii, morfologii oraz w słownictwie i onomastyce badanych języków. Najbardziej interesowała go diachronia, w szczególności nieregularny rozwój fonetyczny spowodowany frekwencją, polegający na tym, że wyrazy często używane podlegają nieregularnym redukcjom.

Badał stopień pokrewieństwa między badanymi językami oraz ich pochodzenie (etnogenezę, praojczyznę), przyjmując założenie, że w obrębie danej grupy spokrewnionych z sobą języków najbardziej archaiczny i najbliższy prajęzykowi jest ten, który ma największy odsetek słownictwa wspólnego z pozostałymi językami. W świetle danych statystycznych wykazywał, że pierwotne siedziby Słowian znajdowały się w dorzeczu Wisły i Odry, z czym z kolei pokrywa się w przybliżeniu domniemany obszar praojczyzny Indoeuropejczyków.

Pisząc o stosunku nazw własnych do pospolitych, wykazał, że kryterium podziału jest ich (nie)przetłumaczalność: większość nazw pospolitych podlega przekładowi na inne języki, natomiast większość nazw własnych jest nieprzetłumaczalna. Uczony zrewidował także szereg uznanych i powtarzanych przez lingwistów twierdzeń, m.in. że peryferie danego obszaru językowego są bardziej archaiczne niż jego region centralny, co, jego zdaniem, nie ma miejsca. Podobnie zakwestionował teorię rozwoju fonetycznego języka jako jego dążności do wypełniania „pustych pól” w systemie fonologicznym, wskazując, że systemy językowe charakteryzuje asymetria, a najczęściej używane elementy językowe są bardziej zróżnicowane niż elementy używane rzadziej. W zakresie językoznawstwa indoeuropejskiego krytykował tzw. „teorię laryngalnych”, zakładającą trudny do zaakceptowania rozwój spółgłoskowego *h* w samogłoskowe „szwa”.

Prof. Mańczaka zawsze pasjonowała etymologia, czego owocem stał się ukończony pod koniec życia *Polski słownik etymologiczny*, którego celem nie było negowanie dorobku jego poprzedników w tej dziedzinie, lecz uzupełnienie luk i przedyskutowanie etymologii problematycznych bądź dotąd nierozstrzygniętych ze szczególnym uwzględnieniem frekwencji użycia. Słownik ukaże się w 2017 r. w wydawnictwie PAU. Bibliografia prac naukowych prof. Witolda Mańczaka do końca 2014 r. została pomieszczona w księdze jubileuszowej *Linguistique romane et linguistique indo-européenne. Mélanges offerts à Witold Mańczak à l'occasion de son 90e anniversaire*.

Leszek Bednarczuk